

Aan STASDEF
Van PDG-B
Afgestemd met DCO, DJZ, HDFC, CDS
In afschrift aan MINDEF

TER BESLISSING

Datum
6 maart 2023

Onze referentie
BS2023004653

Opgesteld door

████████████████████
████████████████████
████████████████████
████████████████████ @mindef.nl

Aantal bijlagen
2

Nota

23^e voortgangsrapportage project Verwerving F-35

Aanleiding

Jaarlijks ontvangt de Kamer conform de herziene uitgangspuntennotitie project Verwerving F-35 (2019) een voortgangsrapportage van het project 'Verwerving F-35' (VF-35). U heeft de Kamer vorig jaar gemeld dat deze rapportage uiterlijk het eerste kwartaal 2023 zal worden aangeboden.

Geadviseerd besluit

- U wordt gevraagd in te stemmen met bijgevoegde voortgangsrapportage VF-35 die namens de minister van EZK en u naar de Tweede Kamer zal worden verstuurd.

Kernpunten

- Ten aanzien van de factor tijd: het project 'Verwerving F-35' verloopt volgens planning. Nog dit jaar wordt het 37^e toestel naar verwachting geleverd aan Nederland. Daarna volgen de leveringen van de resterende toestellen tot begin 2026 het 52^e toestel geleverd is. Van alle geïdentificeerde mijlpalen sinds de start van het project in 1999 resteert nog de mijlpaal *Full Operational Capabe* (FOC) in 2024.
- Ten aanzien van de factor product: het internationale F-35 programma verloopt voorspoedig. Er zijn inmiddels meer dan 890 vliegtuigen afgeleverd (waarvan 34 aan Nederland), die gezamenlijk meer dan 600.000 vlieguren hebben gevlogen. Het aantal locaties van waaruit wordt geopereerd, is intussen opgelopen tot 37 en neemt de komende jaren verder toe. Ook de inrichting van de instandhouding van de wereldwijd opererende vloot vordert gestaag. De belangrijkste aandachtspunten voor het F-35 programma voor de komende jaren betreffen; het realiseren van kostenreducties van met name de instandhouding, het optimaliseren van de logistieke ondersteuning van de sterk groeiende F-35 vloot en het binnen een stabiel financieel kader verder ontwikkelen van de operationele capaciteiten voor de levensduur van de F-35.
- Ten aanzien van de factor geld: Als de raming voor de investeringen wordt afgezet tegen het beschikbare investeringsbudget, dan is er sprake van een positief saldo (€ 101,7 miljoen). De exploitatieramingen passen, na een herfasering van de delta-exploitatierreeks, voor de komende vijf jaren (de begrotingsperiode, tot en met 2028) binnen het beschikbare budget. De kostenramingen passen op basis van de huidige uitgangspunten binnen het beschikbare exploitatiebudget. De kostenramingen op langere termijn, over de gehele levensduur, kennen nog de nodige risico's en onzekerheden. Risico's voor het exploitatiebudget zijn onder andere prijsstijgingen, meer benodigd onderhoud dan geraamd en hogere kosten voor doorontwikkeling. Dit is toegelicht in hoofdstuk 7 'Risico's'.

Toelichting

- De Auditdienst Rijk (ADR) voert momenteel haar onderzoek, behorende bij de voortgangsrapportage, uit. Ik kan u melden dat uit het onderzoek voorlopig geen onvolkomenheden zijn gerapporteerd ten aanzien van het proces, de planning en de inhoud van deze drieëntwintigste voortgangsrapportage. Zodra het concept auditrapport gereed is zal ik u

dit toesturen. De ADR rondt haar onderzoek formeel pas af nadat u de voortgangsrapportage als definitief heeft gemarkeerd.

- Naast de voortgang op inhoud bevat deze voortgangsrapportage ook het voorstel aan de Kamer om tot een afronding te komen van de afzonderlijke jaarrapportage conform de regeling Grote Projecten van de Tweede Kamer en de bijbehorende uitgangspuntennotitie van dit project. In de aanbiedingsbrief is hierover een voorstel opgenomen.
- Als de Kamer het voorstel aanneemt volgen er nog twee afzonderlijke jaarrapportages en bijbehorende stukken over 2023 en 2024.
- Tevens wordt voorgesteld om de ritmiek van deze voortgangsrapportage, jaarlijks eind van het eerste kwartaal over het voorafgaand jaar, te handhaven voor de periode dat Defensie de Kamer nog separaat informeert over de F-35. Dit sluit beter aan bij de verantwoordingscyclus.

Financiële overwegingen

Het verzenden van de voortgangsrapportage heeft geen financiële consequenties. Alle relevante financiële informatie is verwerkt in het hoofdstuk Geld en de bijlage Geld.

Juridische overwegingen

Er zijn geen bijzondere juridische aspecten.

Communicatie

Dco heeft geen communicatie gepland rondom de verzending van deze Kamerbrief.

Informatie die niet openbaar wordt gemaakt

Persoonsgegevens van de steller en ondertekenaar worden gelakt vanwege bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

DE PLAATSVERVANGEND DIRECTEUR-GENERAAL BELEID

